

Ričardova kraljica

FILIPA GREGORI

Prevela
Aleksandra Čabraja

■ Laguna ■

Naslov originala

Philippa Gregory

KINGMAKER'S DAUGHTER

Copyright © 2012 by Philippa Gregory

Translation copyright © 2014 za srpsko izdanje, LAGUNA

OSTALI NASLOVI AUTORKE:

RODBINSKI RATOVI

Ledi Rivers

Bela kraljica

Crvena kraljica

ROMANI O DINASTIJI TJUDOR

Druga Bolenova kći

Nasleđe Bolenovih

Kraljičina luda

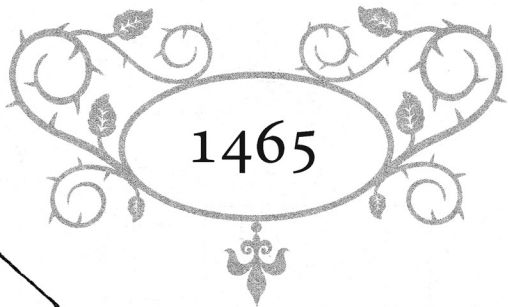

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

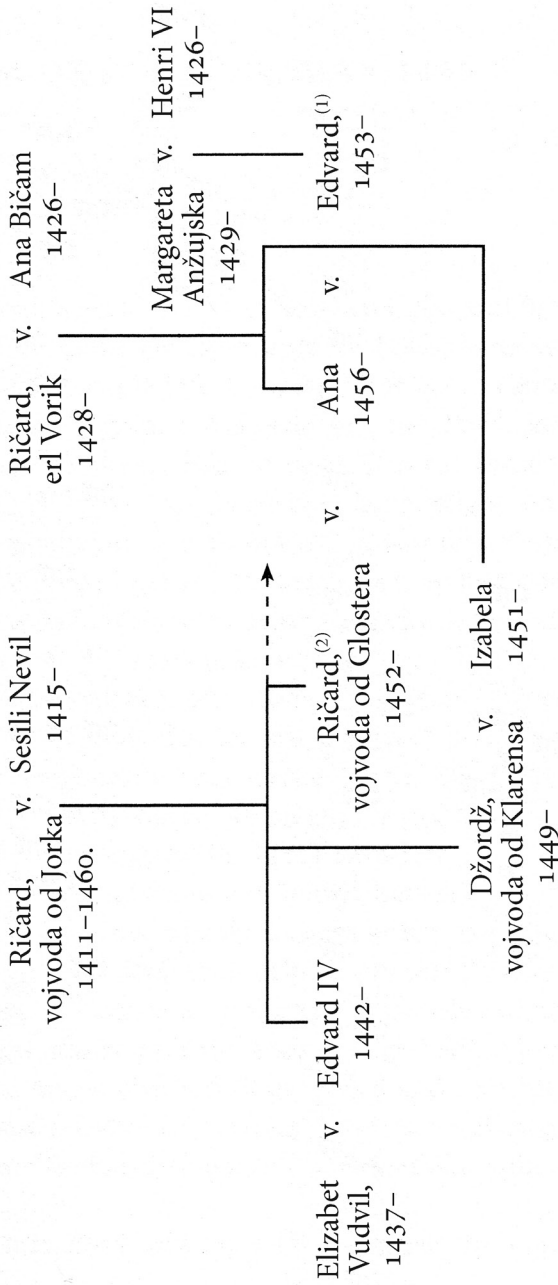
Za Antonija

PORODIČNO STABLO ANE NEVIL

U leto 1465.

LONDONSKI TAUER,
MAJ 1465.

Moja gospođa majka ide prva, velika naslednica sa sopstvenim imetkom i žena najuglednijeg podanika u kraljevstvu. Za njom sledi Izabela, jer je starija. Pa onda ja: idem poslednja, uvek poslednja. Ne vidim baš bogzna šta dok ulazimo u veliku prestonu dvoranu londonskog Tauera i majka vodi moju sestru da se pokloni ispred prestola, a zatim se sklanja u stranu. Izabela se klanja duboko, kako su nas naučili, jer kralj je kralj čak i ako je to samo mladić kojeg je moj otac doveo na presto. Žena će mu biti krunisana za kraljicu, šta god mi mislili o njoj. Zatim i ja istupim da se poklonim i prvi put bolje pogledam ženu kojoj smo došle da ukažemo poštovanje.

Neverovatna je: najlepša žena koju sam u životu videla. Odmah shvatam zašto je kralj zaustavio svoju vojsku čim ju je prvi put ugledao i oženio se njome posle samo dve nedelje. Ima osmeh koji se polako zagreva a zatim anđeoski zablista. Videla sam kipove koji bi pored nje izgledali neupečatljivo, videla sam slike Bogorodice čije bi crte delovale grubo u poređenju s njenom bledom, blistavom ljupkošću. Dižem glavu i zagledam se u nju kao u skupocenu ikonu;

ne mogu da skrenem pogled. Dok je gledam njeno lice se razneži, ona porumeni i nasmeši mi se, a ja ne mogu da joj ne uzvratim širokim osmehom. Na to se kraljica nasmeje kao da ju je moje otvoreno divljenje razgalilo, a ja primetim majčin besan pogled i brzo joj prilazim dok se moja sestra Izabela mršti. „Buljiš u nju kao neka budala“, sikće ona. „Sve nas brukaš. Šta bi otac rekao?“

Tada istupi kralj i srdačno poljubi moju majku u oba obraza. „Imate li kakvih vesti od mog dragog prijatelja, vašeg gospodara?“, pita je on.

„Verno vam služi“, odgovara ona brzo, jer otac propušta večerašnju gozbu i sve svečanosti pošto se sastaje s francuskim kraljem lično i vojvodom od Burgundije, sastaje se s njima na ravnoj nozi, da sklopi mir s tim velikim moćnicima hrišćanskog carstva, sada kad je usnuli kralj* poražen a mi postali jedini vladari Engleske. Moj otac je važan čovek; on predstavlja novog kralja i čitavu Englesku.

Kralj, novi kralj – naš kralj – šaljivo se klanja Izabeli i tapše me po obrazu. Poznaje nas još otkad smo bile devojčice, premale da bismo dolazile na ovakve prijeme, a on samo dečak o kome se starao naš otac. U međuvremenu, majka se osvrće kao da smo kod kuće, u zamku u Kaleu, tražeći neku zamerku posluzi. Znam da čezne da uoči bilo šta što bi kasnije mogla da prenese mome ocu kao dokaz da ova prelepa kraljica nije dostojna svog položaja. Međutim, kiseli izraz na njenom licu govori mi da ništa nije otkrila.

* Misli se na Henrija VI, koji je većim delom svoje vladavine bio ozbiljno bolestan, a često i bez svesti. Zbog toga je prozvan „usnulim“ ili „uspavanim“ kraljem. On je u tzv. rodbinskim ratovima ili Ratovima ruža predstavljao kuću Lankastera, dok je Edvard bio IV predstavnik kuće Jorka. O ovome se opširnije govori u romanu *Ledi Rivers*, kao i u drugim romanima Filipe Gregori. (Prim. prev.)

Niko ne voli kraljicu; ne bi trebalo da joj se divim. Ne bi trebalo da nam bude važno što se ona toplo smeši Izabeli i meni, što ustaje s prestola da nam priđe i pruži ruke mojoj majci. Svi smo čvrsto rešeni da je ne volimo. Moj otac je ovom kralju bio namenio prigodan brak, prikladno venčanje s francuskom princezom. Moj otac je vredno radio na tome, pripremio teren, sastavio nacrt bračnog ugovora, ubedio one koji mrze Francuze da bi to bilo poželjno za našu zemlju, da bi nam čuvalo Kale, možda čak i pomoglo da povratimo vlast nad Bordoom, ali je onda Edvard, novi kralj, zanosno naočit i blistav novi kralj, naš dragi Edvard – koji je mom ocu bio kao mlađi brat, a nama kao slavni stric – rekao, prosto i jednostavno kao da naručuje večeru, da je već oženjen i da se tu više ništa ne može učiniti. Već je oženjen? Da, i to Njome.

Veoma je loše postupio što se nije posavetovao s mojim ocem; to svi znaju. To je prvi put da je tako nešto učinio u dugom i pobedonosnom pohodu koji je kuću Jorka spasao sramote kad su morali da mole oproštaj od usnulog kralja i zle kraljice, i doveo je do pobede i do engleskog prestola. Moj otac je bio uz Edvarda, savetovao ga i usmeravao, pratio svaki njegov korak. Moj otac je uvek znao šta je najbolje za njega. Kralj, iako je sada kralj, jeste mladić koji sve duguje mome ocu. Nikada ne bi na glavi nosio krunu da se moj otac nije zalagao za njega, učio ga da predvodi vojsku i borio se za njega u svim bitkama. Moj otac je stavljao na kocku sopstveni život, najpre za Edvardovog oca a potom i za samog Edvarda, a onda, baš kada su usnuli kralj i zla kraljica pobe-gli, a Edvard krunisan za kralja, i kada je sve zauvek trebalo srećno da se završi, kralj je otišao i krišom se oženio Njome.

Ona nas vodi na večeru, a za njom, kako i dolikuje, idu dvorske dame; poredak je vrlo strog i veoma je važno da svako bude na svom mestu. Ja imam skoro devet godina,

dovoljno sam odrasla da to razumem, a podučavaju me tom poretku još otkad sam kao sasvim mala počela da se obrazujem. Pošto će sutra biti krunisana, Ona ide prva, od sada će Ona u Engleskoj uvek biti prva. Koračaće ispred moje majke do kraja života, a to je takođe nešto što se mojoj majci ne dopada naročito. Za Njom bi trebalo da ide kraljeva majka, ali ona nije tu. Proglasila se neprijateljem prelepe Elizabete Vudvil i zaklela se da neće prisustvovati krunisanju jedne obične građanke. Svi znaju za taj razdor u kraljevskoj porodici, a kraljeve sestre stupaju u povorci bez svoje majke. Izgledaju sasvim izgubljene bez zanosne vojvotkinje Sesili ispred sebe, a kad primeti prazno mesto tamo gde bi trebalo da se nalazi njegova majka, kralj na trenutak gubi svoj samouvereni osmeh. Ne znam kako se on usuđuje da se suprotstavlja vojvotkinji. Ona je jednako zatrašujuća kao i moja majka, ona je tetka moga oca i niko ne sme da se suprotstavi ni njemu ni njoj. Mogu samo da zaključim da je kralj sigurno veoma zaljubljen u novu kraljicu kada se sukobio sa svojom majkom. Sigurno je mnogo, mnogo voli.

Kraljičina majka je, međutim, tu; ona nipošto ne bi propustila taj trenutak svoje pobede. U stopu je prati vojska njenih sinova i kćeri, a uz nju ide njen zgodni muž ser Ričard Vudvil. On je sada baron Rivers i svi šapuću šalu o rekama koje nadolaze.* Zaista ih ima neverovatno mnogo. Elizabeta je najstarija kći a iza njene majke ide njenih sedam sestara i petoro braće. Gledam u naočitog mladog Džona Vudvila koji ide zajedno sa svojom novom ženom, kao dečak koji prati svoju baku. Gurnuli su ga u brak sa udovom vojvotkinjom od Norfoka, mojom baba-tetkom Katarinom Nevil. To je prava drskost; to priznaje čak i moj otac. Moja gospođa

* Engl.: *river* – reka. (Prim. prev.)

baba-tetka Katarina je starica, prebogata bakica od gotovo sedamdeset godina; malo ko je ikada video ženu stariju od nje, a Džonu Vudvilu je tek dvadeset godina. Moja majka kaže da će odsad biti tako: ako je na engleski presto mogla da sedne žena koja je bezmalo veštica, ne treba se nadati ničemu dobrom. Ako krunišu tu grabljivicu, ona će sve progutati.

Skrećem pogled sa umornog, izbornog lica svoje baba-tetke i usredsređujem se na svoj zadatak. Moj posao je da neprestano stojim iza Izabele i iza svoje majke, i da joj ne stanem na šlep haljine, da nipošto ne stanem na šlep haljine. Imam samo osam godina i moram da pazim na to. Izabela, kojoj je sada trinaest, uzdiše kad vidi kako obaram pogled i uvlačim stopala ispod raskošnog brokata da slučajno ne bih pogrešila. A onda se Žaketa, kraljičina majka, majka grabljivice, osvrće i baca pogled iza svoje dece da vidi da li sam na svome mestu, da ne bude greške. Osvrće se kao da brine za moju udobnost, a kad me vidi kako stojim iza majke, pored Izabele, upućuje mi osmeh isto tako prelep kao kćerkin, osmeh samo za mene, onda se okreće i hvata pod ruku svog zgodnog muža te kreće za kćerkom u ovom trenutku svoje velike pobeде.

Pošto prođemo sredinom velike dvorane okruženi stotinama ljudi koji stoje i kliču prelepoj budućoj kraljici i pošto svi sednu na svoja mesta, opet zagledam odrasle za glavnim stolom. Nisam jedina koja bulji u novu kraljicu. Ona privlači pažnju svih. Ima predivne iskošene sive oči, a kada se nasmeši, izgleda kao da se u sebi smeška nekoj predivnoj tajni. Kralj Edvard ju je postavio sa svoje desne strane i kada joj šapuće na uho, ona se naginje ka njemu toliko blizu kao da će se svakog časa poljubiti. To je veoma nepristojno i ružno, ali kad pogledam majku nove kraljice, vidim da se ona smeška svojoj kćerki, kao da je srećna što

su oni tako mladi i zaljubljeni. Izgleda da se ona nimalo ne stidi zbog svega toga.

Neverovatno su naočita porodica. Niko ne može poreći da izgledaju kao da su odista plave krvi. A ima ih tako mnogo! Šestoro Riversovih i dva sina iz kraljičinog prvog braka još su deca i sede za našim stolom kao da su kraljevske krvi i da imaju prava da sede s nama, grofičnim kćerkama. Vidim kako Izabela nadmeno gleda četiri prelepe devojčice Riversovih, od najmlađe, Katarine Vudvil, kojoj je tek sedam godina, do najstarije za našim stolom, Marte, kojoj je sad petnaest. Te devojke će, sve četiri, dobiti muževe, miraze i velika bogatstva, a ovih dana u Engleskoj nema tako mnogo muževa, miraza i velikog bogatstva – zbog rata između dve zavađene kuće Lankastera i Jorka koji se vodi već deset godina i u kojem je nastradalo već toliko muškaraca. Te devojke će se nadmetati s nama; one će nam biti suparnice. Čini mi se da je dvor preplavljen savršeno jasnim profilima, kožom sjajnom poput tek iskovanih novčića, kristalnim glasovima i prefinjenom otmenošću. Kao da je na nas nasrnulo neko prelepo pleme mladih stranaca, kao da su kipovi odjednom oživeli i zaplesali tu među nama, kao da su ptice sletele s neba da pevaju, ili pak ribe iskočile iz mora. Posmatram svoju majku i vidim kako je porumenela od besa, ljuta i prgava poput kakve pekarke. Pored nje, kraljica blista kao razigrani anđeo, neprestano se naginjući ka svom mladom mužu, blago rastvorenih usana, kao da želi da ga udahne poput svežeg vazduha.

Za mene je ova svečana večera veoma uzbudljiva, jer u čelu našeg stola sedi kraljev brat Džordž, a u dnu njegov najmlađi brat Ričard. Kraljičina majka Žaketa smeši se svim mladim ljudima za našim stolom i pretpostavljam da je tako i zamislila, da će nama, deci, biti zabavno da sedimo zajedno i

da će nam biti čast što Džordž sedi s nama. Izabela se vrpolji kao ošišana ovca što se našla između dvojice kraljevskih vojvoda. Ne zna na koju stranu da gleda, toliko žudi da ih zadivi. A što je još mnogo gore, dve najstarije Riversove, Marta i Eleonora Vudvil, bez imalo truda je nadmašuju. Odlikuju se izrazitom lepotom koja krasi čitavu tu porodicu, samouvere-
rene su i nasmejane, sigurne u sebe. Izabela se suviše trudi, a ja sam kao i obično usplahirena jer me majka prekorno gleda. Ali Riversove se ponašaju kao da su došle na slavlje i da očekuju zabavu, a ne prekora. To su devojke pune samopouzdanja i sklone uživanju. Naravno, one će se kraljevskim vojvodama više dopasti od nas. Džordž nas poznaje celog svog života, mi za njega nismo nepoznate lepotice. Ričard je još uvek šticećenik mog oca, koji se stara o njemu; kad smo svi u Engleskoj, on je jedan od nekoliko dečaka koji žive s nama. Ričard nas viđa tri puta dnevno. Naravno da će gledati u Martu Vudvil, koja je savršeno doterana, nova na dvoru i lepotica poput njene sestre, nove kraljice. Ali ipak mi nije pravo što nimalo ne obraća pažnju na mene.

Petnaestogodišnji Džordž je naočit kao i njegov brat kralj, visok i svetlokos. Pita me: „Ovo ti je sigurno prvi put da večeraš u Taueru, zar ne, Ana?“ Ushićena sam i prestravljen-a što mi poklanja pažnju, te pocrvenim kao bulka; ali ipak jasno odgovaram: „Da.“

Ričard, koji sedi na drugom kraju stola, godinu dana je mlađi od Izabele i nije nimalo viši od nje, ali sada kad je postao brat engleskog kralja, deluje mnogo viši i daleko zgodniji. Oduvek je imao vedar osmeh i topao pogled, ali se sada, vrlo ozbiljan na večeri uoči krunisanja svoje snahe, drži povučeno i zvanično. Izabela, koja se trudi da ćaska s njim, započinje razgovor o konjima i pita ga da li se seća našeg ponija iz zamka Midlam. Smeši mu se i pita ga, zar

nije bilo zbilja smešno kad je Biber pojurio zajedno s njim i kada je Ričard pao s konja? Ričard, koji je oduvek bio osetljiv i kočoperan kao petlić, okreće se Marti Vudvil i kaže joj da se toga ne seća. Izabela pokušava da pokaže da smo prijatelji, vrlo bliski prijatelji; ali zapravo, on je bio jedan od nekolicine očevih štićenika s kojima smo išli u lov i večerali nekad davno, dok smo živeli u miru i u Engleskoj. Izabela želi da ubedi Riversove devojke da smo mi svi jedna srećna porodica i da su one neželjeni uljezi, ali zapravo, mi smo bile Vorikove kćerke prepuštene majčinoj brizi, a mladići iz porodice Jork su išli u lov s našim ocem.

Koliko god se Izabela upinjala, ja se uopšte ne osećam nelagodno. Mi imamo više prava da sedimo za ovim stolom od bilo koga drugog, daleko više nego prelepe Riversove kćeri. Mi smo najbogatije naslednice u Engleskoj, a moj otac nadzire moreuz između Kalea i engleske obale. Mi pripadamo uglednoj porodici Nevil, čuvarima severne Engleske; našim venama teče kraljevska krv. Moj otac je bio staratelj Ričardu i zaštitnik i savetnik samog kralja, i ne zaostajemo ni za kim u ovoj dvorani, bogatiji smo od svih ostalih, bogatiji čak i od kralja i daleko višeg roda od njegove nove kraljice. Mogu da razgovaram na ravnoj nozi s bilo kojim kraljevskim vojvodom iz kuće Jorka, jer da nije bilo moga oca, oni bi izgubili rat, Engleskom bi još uvek vladala kuća Lankastera, a Džordž, ma koliko bio naočit i dostojanstven, sad bi bio brat nikogovića i sin izdajnika.

Večera dugo traje, mada će sutra posle kraljičinog krunisanja trajati još duže. Večeras služe trideset i dva jela, a kraljica za naš sto šalje probrane đakonije, poklanjajući nam posebnu pažnju. Džordž ustaje, klanja se i zahvaljuje joj, a onda nas sve služi hranom sa srebrnog poslužavnika. Vidi kako ga posmatram i namigne mi, nudeći mi još jednu kašiku sosa. Majka povremeno usmerava pogled ka meni

poput svetiljke na svetioniku što bdi nad mračnm morem. Svaki put kad na sebi osetim njen oštri pogled, dižem glavu i smešim joj se. Sigurna sam da nema šta da mi zameri. U ruci držim viljušku a u rukavu maramicu, kao Francuskinja, upoznata s novom modom. U čaši s moje desne strane stoji razblaženo vino i jedem kako su me naučili: polako i otmeno. Ako Džordž, kraljevski vojvoda, želi da mi pokloni pažnju, ne vidim zašto to ne bi učinio, niti bi to trebalo ikoga da čudi. Mene svakako ne iznenađuje.

Dok boravimo u gostima kod kralja u Taueru, noć uoči kraljičinog krunisanja, delim krevet s Izabelom, kao i kod kuće u Kaleu, kao i svake noći svog života. Šalju me u krevet sat vremena pre nje, mada sam suviše uzbuđena da bih mogla da zaspim. Pomolim se, a zatim legnem na postelju i slušam kako iz dvorane u prizemlju dopire muzika. Tamo se još uvek pleše; kralj i njegova supruga rado plešu. Kada je on uhvati za ruku, vidi se da se jedva obuzdava da je ne privuče bliže sebi. Ona obara pogled, a kad digne glavu i vidi da je on još uvek strastveno gleda, upućuje mu osmeh pun obećanja.

Ne mogu a da se ne zapitam da li je stari kralj, uspavani kralj, večeras budan, negde u divljini na severu Engleske. Prilično je jezivo zamišljati ga kako čvrsto spava, ali u svom snu ipak zna da oni plešu, da su novi kralj i kraljica krunisani i da su zauzeli njegovo mesto, i da će sutra nova kraljica poneti krunu njegove žene. Otac kaže da nemam čega da se plašim, da je zla kraljica* odbegla u Francusku i da joj njeni prijatelji

* Misli se na Francuskinju Margaretu Anžuju, ženu Henrija VI, koja je bila veoma neomiljena među Englezima. (Prim. prev.)

Francuzi neće pomoći. Otac se lično sastaje sa francuskim kraljem da bi se uverio da će on stati na našu stranu i da neće pomoći zloj kraljici. Ona je naš neprijatelj, neprijatelj mira Engleske. Otac će se pobrinuti da za nju nema utočišta u Francuskoj, kao što za nju nema ni krune u Engleskoj. U međuvremenu, uspavani kralj će bez svoje žene, bez svog sina, ležati dobro utopljen u nekom malom zamku, negde u blizini Škotske, većito spavajući poput pčele koja je cele zime zarobljena u zavesi. Moj otac kaže da će on spavati, a ona divljati od besa sve dok oboje ne ostare i ne umru, i da uopšte nemam čega da se plašim. Moj otac je hrabro oterao uspavanog kralja s prestola i stavio njegovu krunu na glavu kralja Edvarda, pa to sigurno mora biti ispravno. Moj otac se suočio s tim čudovištem od zle kraljice, vučicom gorom od francuskih vukova, i pobedio je. Ali nerado mislim o starom kralju Henriju, kome mesečina obasjava sklopljene kapke dok oni koji su ga oterali plešu u dvorani koja je nekad bila njegova. Nerado mislim o zloj kraljici koja se zaklela da će nam se osvetiti, koja je proklela našu sreću i rekla da će se vratiti, tvrdeći da je ovo njen dom.

Kad Izabela konačno uđe u sobu, klečim kraj uskog prozora i gledam odraz meseca na reci, misleći na kralja koji sanja obasjan mesečinom. „Trebalo bi da spavaš“, kaže mi ona strogo.

„Ona ne može da dođe po nas, je li?“

„Zla kraljica?“ Izabela odmah shvata da je reč o mom strahu od kraljice Margarete Anžujске, koji nas je proganjao čitavog detinjstva. „Ne. Ona je poražena, otac ju je do nogu potukao kod Tautona. Pobegla je. Ne može se vratiti.“

„Sigurna si?“

Izabela me obgrli oko mršavih ramena. „Znaš da jesam. Znaš da smo bezbedne. Ludi kralj spava, a zla kraljica je

potučena. To je samo izgovor da ostaneš budna, kad treba da spavaš.“

Poslušno se okrenem i sednem u krevet, navlačeći pokrivač do brade. „Sad ću da spavam. Zar nije bilo divno?“

„Ne naročito.“

„Zar ne misliš da je ona prelepa?“

„Ko?“, pita Izabela kao da stvarno ne zna, kao da nije zaslepljujuće očigledno ko je večeras najlepša žena u celoj Engleskoj.

„Nova kraljica, Elizabeta.“

„Pa, mislim da ne izgleda baš kao prava kraljica“, odgovara ona, trudeći se da zvuči prezrivo kao naša majka. „Ne znam kako će se snaći na krunisanju i na zabavi i turniru – ona je bivša žena običnog sitnog seoskog plemića, i kćerka nikogovića. Neće umeti da se ponaša.“

„Zašto? Kako bi se ti ponašala?“, pitam, nastojeći da produžim razgovor. Izabela uvek zna više od mene; pet godina je starija od mene, ljubimica je naših roditelja i čeka je odličan brak, ona je već bezmalo žena dok sam ja još samo dete. Ona čak s visine gleda i na kraljicu!

„Ja bih se držala mnogo dostojanstvenije od nje. Ne bih se sašaptavala s kraljem i ponižavala se kao ona. Ne bih slala jela po dvorani i mahala svima naokolo kao ona. Ne bih dovukla svu svoju braću i sestre na dvor kao ona. Ja bih bila mnogo uzdržanija i hladnija. Ne bih se nikome smešila, ne bih se nikome klanjala. Ja bih bila prava kraljica, ledena kraljica, bez porodice i prijatelja.“

Ta slika me je toliko opčinila da sam umalo opet ustala iz kreveta. Skidam krznenu prekrivač s naše postelje i pružam ga Izabeli. „Kako? Kako bi se ti držala? Pokaži mi, Izi!“

Ona prebacuje pokrivač preko ramena kao ogrtač, zabacuje glavu, uspravlja se do svoje pune visine od metar

i četrdeset i korača po našoj sobici visoko dignute glave, odsutno klimajući glavom zamišljenim dvoranima. „Ovako“, kaže ona. „*Comme ça*, elegantno, ali ne prijateljski.“

Skačem iz kreveta i uzimam šal, prebacujem ga preko glave i idem za njom, klimajući poput nje i levo i desno, držeći se isto tako kraljevski kao Izabela. „Kako ste?“, pitam praznu stolicu. Zastajem, kao da slušam nečiju molbu. „Ne, nipošto. Ne mogu vam pomoći, žao mi je, taj položaj je već dodeljen mojoj sestri.“

„Mom ocu, lordu Riversu“, dodaje Izi.

„Mom bratu Entoniju – on je tako zgodan.“

„Mom bratu Džonu, a imanja mojim sestrama. Za vas ništa nije ostalo. Imam veliku porodicu“, kaže Izabela, glumeći novu kraljicu sa svojim nadmenim, otegnutim govorom. „A oni se svi moraju namiriti. Bogato namiriti.“

„Svi oni“, dodajem. „Desetine njih. Jeste li videli koliko ih je ušlo u dvoranu za mnom? Gde da nađem titule i imanja za sve njih?“

Šetamo ukруг i u mimohodu klimamo glavom s dostojanstvenom ravnodušnošću. „A ko ste vi?“, pitam hladno.

„Ja sam engleska kraljica“, kaže Izabela, bez upozorenja menjajući pravila igre. „Ja sam Izabela, kraljica Engleske i Francuske, tek udata za kralja Edvarda. Zaljubio se u mene zbog moje lepote. Lud je za mnom. Potpuno je poludeo zbog mene i zaboravio sve svoje prijatelje i svoju dužnost. Tajno smo se venčali, a sada ću biti krunisana za kraljicu.“

„Ne, ne, *ja* sam kraljica“, kažem, bacajući šal i okrećući se Izabeli. „Ja sam engleska kraljica Ana. Ja sam kraljica Engleske. Kralj Edvard je izabrao mene.“

„Nikada te ne bi izabrao, ti si mlađa.“

„Jeste! Jeste!“ Osećam kako u meni raste bes i znam da ću pokvariti igru, ali ne mogu da podnesem da opet njoj prepustim prvenstvo, čak i u igri u našoj spavaćoj sobi.

„Ne možemo obe biti engleske kraljice“, kaže ona razložno. „Ti budi francuska, možeš da budeš kraljica Francuske. Francuska je lepa zemlja.“

„Engleska! Ja sam engleska kraljica. Mrzim Francusku!“

„Pa ne možeš biti engleska kraljica“, odgovara ona glatko. „Ja sam starija. Ja prva biram, i ja sam engleska kraljica i Edvard je zaljubljen u mene.“

Kiptim od besa zbog toga što ona opet sve prisvaja, odjednom se poziva na prvenstvo, pretvarajući i veselu igru u suparništvo. Udaram nogom o pod, crvenim od gneva i osećam kako mi vrele suze naviru na oči. „Engleska! Ja sam engleska kraljica!“

„Ti uvek sve kvariš, zato što si takvo derišće“, kaže ona, okrećući se dok se vrata iza nas otvaraju, a Margareta ulazi u sobu i kaže: „Vreme je da spavate, moje dame. Gospode! Šta ste to uradile s pokrivačem?“

„Izabela mi ne da...“, zaustim. „Sebična je...“

„Nije važno“, kaže odlučno Margareta. „U krevet. Možete to da raspravite sutra, šta god bilo.“

„Ona neće ništa da deli sa mnom!“ Gutam slane suze. „Nikada mi ništa ne da. Igrale smo se a ona je...“

Izabela se kratko nasmeje, kao da je moje očajanje smešno, i zgląda se s Margaretom kao da hoće da joj kaže da derišće opet histeriše. To je previše za mene. Zajaučem i bacim se potrbuške na krevet. Nikome nije stalo do mene, nikog ne zanima da smo se lepo igrale, na ravnoj nozi, kao sestre, sve dok Izabela nije zatražila nešto na šta nema pravo. Trebalo bi da zna da treba sve da deli sa mnom. Nije pošteno što sam uvek poslednja, što sam u svemu poslednja. „Nije pošteno!“, kažem ogorčeno. „To nije pošteno prema meni!“

Izabela okreće leđa Margareti, koja joj razvezuje uzice na haljini i spušta je tako nisko da Izabela može da iskorači

iz nje, prezrivo, poput kraljice, i dalje se pretvarajući. Margareta širi haljinu preko stolice, pripremajući je da se sutra napuderiše i iščetka; a Izabela preko glave navlači spavaćicu i pušta Margaretu da joj očetka i uplete kosu.

Dižem uplakano lice s jastuka i posmatram ih, a Izabela me pogleda u suzne oči i kratko kaže: „Ionako bi već trebalo da spavaš. Uvek plačeš kad si umorna. Prava si beba. Ne bi te trebalo puštati na večeru.“ Ona pogleda u Margaretu, odraslu dvadesetogodišnjakinju, i kaže: „Margareta, reci joj.“

„Idite na spavanje, gospo Ana“, kaže Margareta blago. „Nemate razloga da tugujete“, a ja se okrećem i zagledam u zid. Margareta ne bi trebalo da tako razgovara sa mnom, ona je dvorska dama moje majke i naša polusestra i trebalo bi da bude ljubaznija prema meni. Ali mene niko ne poštuje, a rođena sestra me mrzi. Čujem kako konopci kreveta zaškripe kad Izabela legne pored mene. Nju niko ne tera da se moli, mada će svakako završiti u paklu. Margareta nam kaže: „Laku noć, lepo spavajte, bog vas blagoslovio“, a zatim pogasi sveće i izađe iz sobe.

Ostaje samo svetlost vatre iz kamina. Osećam kako Izabela vuče pokrivač na svoju stranu, ali i dalje nepomično ležim. Ona pakosno šapuće: „Možeš da cmizdriš cele noći ako hoćeš, ali ja ću ipak biti engleska kraljica, a ti nećeš.“

„Ja sam Nevilova!“, ciknem.

„I Margareta je Nevilova“, kaže Izabela, da dokaže da je u pravu. „Ali je nezakonito dete, očevo priznato kopile. Zato nam služi kao dvorska dama i udaće se za nekog uglednog gospodina dok ću se ja, u najmanju ruku, udati za bogatog vojvodu. A kad malo bolje razmislim, i ti si verovatno kopile, i moraćeš da mi budeš dvorska dama.“

Osećam kako me u grlu guši jecaj, ali obema rukama pokrивam usta. Neću da joj pružim to zadovoljstvo da me

čuje kako plačem. Ugušiću suze. Ako bih mogla da prestanem da dišem, uradila bih i to; onda bi pisali mom ocu i javili mu da sam mrtva i hladna, a onda bi Izabela žalila što sam se ugušila zbog njene zlobe a moj otac – sad daleko – okrivio bi je zbog smrti devojčice koju je voleo najviše na svetu. Ili bi bar trebalo da me voli najviše na svetu. Barem bih ja tako želela.

ERBER, LONDON,
JUL 1465.

Znam da će se desiti nešto važno jer otac, koji se vratio u Englesku i sad je u našoj velikoj kući u Londonu, okuplja u dvorištu gardu a njegov stegonoša i kućne sluge dovode konje iz štala i postrojavaju se. Naš dom nimalo ne zaostaje za kraljevskom palatom; moj otac ima više od tri stotine naoružanih ljudi u njegovoj livreji i imamo više slugu od bilo koga osim samog kralja. Mnogi kažu da je naša vojska bolje obučena i disciplinovanija i od kraljeve; svakako je bolje hranjena i opremljena.

Čekam pored izlaza u dvorište jer će tu naići otac, pa će me možda primetiti i reći mi šta se dešava. Izabela je u sobi na spratu gde ima časove, a ja neću da odem tamo da je potražim. Može i Izabela jednom nešto da propusti. Na kamenim stepenicama čujem bat očevih koraka u jahaćim čizmama te se okrenem i naklonim da me on blagoslovi, ali tada, na svoje razočaranje, primećujem da s njim ide i moja majka a za njom i njene gospe, kao i Izabela. Ona mi isplazi jezik i naceri se.

„A tu je i moja devojčica. Jesi li me čekala, da vidiš kako ću da uzjašem?“ Otac mi blago spusti dlan na glavu blagosiljajući

me, a onda se sagne da me pogleda u oči. Krupan je i snažan kao i uvek; kad sam bila mala, mislila sam da su mu grudi od metala, jer sam ga uvek viđala u oklopu. Sada mi se smeši dok mu tamnosmeđe oči blistaju ispod sjajno uglačane kacige, a gusta brada mu je uredno potkresana. Prava je slika i prilika hrabrog vojskovođe, ratničkog božanstva.

„Da, gospodaru“, kažem. „Da li opet odlazite?“

„Imam mnogo posla danas“, odgovara on ozbiljno. „Znaš li kakvog posla?“

Odmahujem glavom.

„Ko nam je najveći neprijatelj?“

To je lako. „Zla kraljica.“

„U pravu si, i želeo bih da mi dopadne šaka. Ali ko nam je drugi najveći neprijatelj, i njen muž?“

„Uspavani kralj“, odgovaram.

On se nasmeje. „Tako ih zoveš? Zla kraljica i uspavani kralj? Pa lepo. Ti si vrlo visprena mlada gospa.“ Pogledam u Izabelu da vidim kako će se njoj – koja me naziva glupom – dopasti očeve reči. On nastavlja: „A šta misliš, ko nam je predat i uhvaćen i, baš kao što sam rekao da će biti, doveden u London kao zarobljenik?“

„Je li to uspavani kralj?“

„Jeste“, kaže on. „A ja sad sa svojim ljudima idem da ga provedem londonskim ulicama do Tauera gde će i ostati, zauvek naš zatočenik.“

Gledam ga dok se onako visok nadvija iznad mene, ali se ne usuđujem da progovorim.

„Šta je bilo?“

„Smem li i ja da pođem s tobom?“

On se smeje. „Ti si hrabra kao mali štitonoša, trebalo je da budeš dečak. Ne, ne možeš da pođeš sa mnom. Ali kad ga odvedem u Tauer, moći ćeš neki put da zaviriš tamo i da se

uveriš da više nemaš čega da se plašiš. Kralj je sad u mojim rukama, a bez svoje žene, kraljice, on ne može ništa.“

„Ali onda ćemo u Londonu imati dva kralja“, kaže Izabela, prilazeći nam. Trudi se da bude zanimljiva, sa ozbiljnim izrazom lica.

Otac odmahnu glavom. „Ne. Samo jednog. Samo Edvarda. Samo onog kralja kojeg sam ja doveo na presto. On ima pravo na krunu, a u svakom slučaju, pobedio je.“

„Kako ćeš ga voditi?“, pita moja majka. „Sigurno će mnogo ljudi hteti to da vidi.“

„Vezanog“, odgovara kratko otac. „Sedeće na konju, ali će mu noge biti vezane konju ispod stomaka. On se ogrešio o novog kralja Engleske i o mene. Neka ga vide takvog.“

Moja majka naglo uzdahne na takvo poniženje. Otac se na to nasmeje. „Smucao se tako uspavan po severnim brdima“, kaže on. „Neće izgledati kraljevski. Nije ni živeo u raskoši, živeo je kao izgnanik. Ovo je kraj njegovog sramnog putovanja.“

„A svi će videti da ga ti dovodiš takvog, i da si moćan poput samog kralja“, primećuje moja majka.

Otac se opet nasmeje, pogleda ka dvorištu u kome čekaju njegovi ljudi, skupoceno obučeni i opremljeni poput kraljevske garde, i sa odobravanjem klimne glavom uočivši kako razvijaju njegovu zastavu sa medvedom i račvastim štapom. Gledam ga, očarana njegovom krupnom pojavom i ogromnom moći kojom zrači.

„Da, ja ću odvesti engleskog kralja u tamnicu“, potvrđuje on. Potapše me po obrazu, nasmeši se majci i odvažnim korakom izađe u dvorište. Konjušar drži njegovog konja, njegovog omiljenog konja koji je dobio ime Ponoćnik po svojim tamnim i sjajnim sapima, spremnog da ga otac uzjaše. Otac skače u sedlo i okreće se, pogleda u svoje ljude i

dižući ruku daje znak za polazak. Ponoćnik udara kopitom o zemlju, kao da jedva čeka da krene; moj otac mu jednom rukom čvrsto steže uzde dok ga drugom miluje po vratu. „Dobar momak“, kaže mu on. „Danas ćemo obaviti važan posao, završetak onog posla koji smo u Tautonu uradili polovično, a to je stvarno bio veliki dan za tebe i mene.“

A onda vikne: „Pokret!“, i povede svoje ljude iz dvorišta prolazeći ispod kamenog luka na ulice Londona, pravo ka Izlingtonu, da se tamo sastane sa svojom gardom što je uhapsila uspavanog kralja, koji više nikada neće mučiti zemlju svojim košmarima.

ZAMAK BARNARD, OKRUG DARAM,
JESEN 1465.

Obe smo, Izabela i ja, pozvane u očeve odaje u jednoj od naših kuća na severu: zamku Barnard. To je jedna od naših omiljenih kuća, smeštena na litici iznad reke Tiz, gde s prozora mogu da bacim kamenčić u zapenušanu reku duboko, duboko ispod nas. To je mali zamak s visokim zidinama, okružen jarkom iza kojeg se uzdiže sivi kameni spoljašnji zid, a iza njega, pribijen uza zidine radi veće sigurnosti, gradić Barnard, u kome žitelji padaju na kolena dok jašemo ulicom. Majka kaže da su članovi naše porodice, Nevilovi, za stanovnike na severu kao bogovi, jer su za njih vezani zakletvama odanosti koje sežu do najdavnijih vremena, kada su na zemlji postojali đavoli i morske zmije i veliki crvi, a i mi smo se isto tako zakleli da ćemo štititi sve ljude iz ovog kraja, a takođe i Škote.

Moj otac je došao tu da deli pravdu, i dok sedi u velikoj dvorani, razrešavajući sukobe i slušajući molbe, Izabela i ja i šticenici moga oca, među kojima je i kraljev brat Ričard, svakog popodneva idemo da jašemo. Idemo u lov na fazane i tetrebe s našim sokolovima, po velikim vresištima što

se protežu miljama daleko, sve do Škotske. Ričard i ostali dečaci svakog prepodneva uče sa svojim profesorima, ali ih puštaju da popodne provedu sa nama. Ti dečaci su sinovi plemića, poput Frensisa Lavela, neki od njih su sinovi severnjačkih velikaša koji su počašćeni mestom u domu moga oca, a neki su naši rođaci, koji ostaju s nama po godinu ili dve učeći kako da vladaju i postanu vođe. Robert Brekenberi, naš sused, uvek je uz Ričarda, kao mali štitonoša uz svog viteza. Ričard je, naravno, moj miljenik, a sad je i brat engleskog kralja. Nije nimalo viši od Izabele, ali je ludo hrabar i potajno mu se divim. Sitan je i tamnokos, čvrsto rešen da postane veliki vitez, i zna sve priče o Kamelotu i viteštvu koje mi ponekad čita, ozbiljno, kao da govore o stvarnim ljudima.

On mi tada kaže, tako svečanim tonom da ne mogu da sumnjam u njegove reči: „Gospo Ana, nema ničeg važnijeg na svetu od viteške časti. Radije bih umro nego izgubio čast.“

On jaše svog ponija po vresištu kao da ide u viteški juriš; očajnički želi da bude krupan i jak kao njegova starija braća, očajnički želi da se izdvoji kao najbolji od očevih štićenika. Razumem to, jer znam šta znači biti uvek na začelju u takmičarskoj porodici. Ali mu nikada ne govorim da to razumem – odlikuje se plahovitim severnjačkim ponosom i zamrteo bi me kad bih rekla da ga razumem, baš kao što bih ja njega zamrzela ako bi se sažalio nada mnom što sam mlađa od Izabele, što sam neugledna u poređenju s njenom lepotom i što sam se rodila kao devojčica kada su svi želeli sina i naslednika. Ponešto je bolje nikad ne izgovoriti: Ričard i ja znamo da sanjamo velike snove, i takođe znamo da niko nikad ne sme saznati da maštamo o slavi.

Sedimo sa dečacima u radnoj sobi i slušamo njihove časove grčkog, kada uđe Margareta donoseći poruku da treba

odmah da se javimo ocu. Izabela i ja se uznemirimo. Otac nikad ne traži da dođemo kod njega.

„A ja?“, pita Ričard Margaretu.

„Ne, vaša milosti“, odgovara ona.

Ričard se osmehne Izabeli. „Onda samo vas dve“, kaže pretpostavljajući, kao i mi, da smo uhvaćene u nekom prestupu. „Možda ćete biti bičevane.“

Kad boravimo na severu, obično nas ostavljaju na miru, i vidamo oca i majku samo za večerom. Moj otac ima mnogo posla. Do pre godinu dana morao je da se bori za ostala utvrđenja na severu koja su još pripadala uspavanom kralju. Moja majka dolazi u svoje kuće na severu odlučna da popravi sve što u njenom odsustvu nije valjalo. Ako naš gospodar otac traži da nas vidi, verovatno smo u nevolji; ali ne mogu da se setim šta smo to skrivile.

Ulazeći, zatičemo oca kako sedi za svojim stolom u velikoj stolici, raskošnoj poput prestola. Pisar spušta ispred njega jedan papir za drugim, a moj otac s perom u ruci svaki od njih potpisuje slovom *V* – što označava najvišu od njegovih brojnih titula, Vorik. Još jedan pisar stoji pored njega i naginje se napred, držeći u jednoj ruci sveću a u drugoj crveni pečatni vosak, koji nakapava u malenu baricu na hartiji, a moj otac ga pritiska svojim prstenom, utiskujući pečat. To liči na neku čaroliju, koja njegove želje pretvara u stvarnost. Mi čekamo kraj vrata da nas primeti dok ja razmišljam kako mora da je divno biti muškarac i samo staviti svoj potpis na neko naređenje i znati da će ono odmah biti izvršeno. Ja bih po čitav dan izdavala naređenja, iz čistog zadovoljstva.

Kada pisar skloni hartije, otac diže glavu i ugleda nas, pa nas rukom pozove da pridemo. Prilazimo i klanjamo se kao što smo naučene, dok otac diže ruku da nas blagosilja, a zatim odgurne stolicu i pozove nas da obiđemo oko stola i stanemo

ispred njega. Pruža mi ruku a ja priđem i on me potapše po glavi, kao što tapše Ponoćnika, svoga konja. To nije naročito prijatno jer on ima prilično tešku ruku, a ja na glavi nosim kapu od krute zlatne mrežice koju je spljeskao svojim tapšanjem, ali Izabeli nije pružio ruku da mu priđe. Ona stoji s blagom nelagodnom gledajući nas, te se okrenem prema njoj i nasmešim se jer otac mene tapše po glavi i ja se naslanjam na rukonaslon njegove stolice kao da se tu osećam prijatno, umesto da me ti znaci njegove naklonosti zabrinjavaju.

„Jeste li dobre, učite li?“ pita on odjednom.

Obe klimamo glavom. Neosporno jesmo dobre i učimo svakog jutra sa svojim profesorom, logiku ponedeljkom, gramatiku utorkom, retoriku sredom, francuski i latinski četvrtkom a muziku i ples petkom. Petak je, naravno, najlepší dan u nedelji. Dečaci imaju svog profesora grčkog, a obučavaju se i u rukovanju oružjem, jahanju na turnirima i u borbi širokim mačem. Ričard je marljiv učenik i veoma se trudi da se što više izvešti sa oružjem. Izabela je po obrazovanju daleko ispred mene i imaće časove samo još godinu dana, dok ne napuni petnaest godina. Ona kaže da retorika ne ulazi u žensku glavu i da ću ostati sama u učionici kad ona bude oslobođena učenja, a da mene neće pustiti da izađem odatle dok ne pređem čitavu knjigu s primerima. Pomisao da ću na časovima biti sama, bez nje, tako je sumorna da se pitam da li bih to smela da pomenem ocu i zamolim ga da i mene oslobodi učenja, dok se šakom oslanja na moje rame, kako mi se čini, s naklonošću. Zatim se zagledam u njegovu ozbiljno lice i pomislim: ipak ne.

„Poslao sam po vas, da vam kažem da je kraljica tražila da vas obe pošaljem kod nje“, kaže on.

Izabel prigušeno cikne od uzbuđenja, a okruglo lice joj se zacrveni poput zrele maline.

„Nas dve?“, pitam zapanjeno.

„To je čast koja vam pripada zbog toga što ste moje kćerke; ali takođe i zato što je uočila vaše lepo ponašanje na dvoru. Rekla je da si ti, Ana, bila posebno ljupka na njenom krunisanju.“

Čujem reč „ljupka“ i na trenutak ne mogu da mislim ni na šta drugo. Engleska kraljica, mada je to zapravo kraljica Elizabeta koja je bila samo Elizabeta Vudvil, i tada gotovo niko i ništa, misli da sam ljupka. I rekla je mome ocu kako misli da sam ljupka. Osećam kako prosto rastem od ponosa i okrećem se svom dostojanstvenom ocu i upućujem mu osmeh za koji se nadam da je ljubak.

„Ona, opravdano, smatra da biste time ulepšale njene odaje“, kaže on.

Usredsređujem se na reč „ulepšale“ i pitam se šta je tačno kraljica htela da kaže. Da li misli da bismo ulepšale njene odaje kao tapiserije što vise na loše okrećenim zidovima? Da li bismo morale stalno da stojimo na istom mestu? Treba li da budem nešto kao vaza? Otac se smeje mojoj zbunjenosti i klima glavom Izabeli. „Reci svojoj sestrici šta treba da radi.“

„Kraljica želi da budemo njene dvorske dame“, prosiće ona na mene.

„Ah.“

„Šta mislite?“, pita nas moj otac.

Jasno je šta Izabela misli, pošto ona već dahće od uzbuđenja, a plave oči joj se cackle. „Bila bih oduševljena“, odgovara ona, tražeći prave reči. „To je velika čast. Čast koju nisam tražila... i prihvatam.“

On tada pogleda u mene. „A ti, mala moja? Moj mišiću? Jesi li i ti oduševljena, kao tvoja sestra? Da li ćeš i ti potrčati da služiš novu kraljicu? Hoćeš li da lepršaš oko nove svetiljke?“

Nešto me u njegovom glasu opominje da bi to bio pogrešan odgovor, mada kraljicu pamtim kao što bi očarani vernik

mogao pamtiti bleštavu ikonu. Ne mogu da zamislim ništa čarobnije nego da služim takvoj lepotici kao dvorska dama. A ona mi je naklonjena. Njena majka mi se smešila, ona sama me je nazvala ljupkom. Dođe mi da puknem od ponosa što joj se sviđam i radosti što je odabrala baš mene. Ali ipak sam oprezna. „Kako god smatrate da treba, oče“, kažem. Obaram pogled ka podu, a zatim ga upravljam ka njegovim tamnim očima. „Da li sada treba da je volimo?“

On se kratko nasmeje. „Bože sačuvaj! Kakva si to govor-kanja slušala? Naravno da je volimo i poštujemo; ona je naša kraljica, žena našeg kralja. Od svih princeza na svetu, on je odabrao baš nju. Zamisli samo! Od svih plemenitih gospi u hrišćanskom svetu kojima je mogao da se oženi – on je odabrao baš nju.“ U njegovom glasu ima nečeg oštrog i podrugljivog. Čujem kako govori o odanosti; ali naslućujem još nešto iza njegovih reči; nešto slično Izabelinom tonu kada mi se podsmeva. „Smešno je što to pitaš“, kaže on. „Svi smo joj se zakleli na vernost. I ti si joj se zaklela na vernost na dan njenog krunisanja.“

Izabela klima glavom, kao da potvrđuje očev prekor. „Ona je premlada da to shvati“, uverava ga ona preko moje glave. „Ona ništa ne razume.“

Odmah se razbesnim. „Razumem da kralj nije postupio onako kako ga je otac savetovao! A otac ga je doveo na presto! I mogao je da pogine boreći se za Edvarda, protiv zle kraljice i uspavanog kralja!“

Otac se opet nasmeje. „To zaista govore dečja usta!“ A zatim slegne ramenima. „U svakom slučaju, nećete ići tamo. Nijedna od vas dve neće otići na dvor da služi ovoj kraljici. Otići ćete s majkom u zamak Vorik, i od nje ćete naučiti sve što treba da znate o vođenju domaćinstva u velikom dvoru. Mislim da Njena milost, kraljica, ne može da vas nauči

ničemu što vaša majka ne zna još od detinjstva. Mi smo bili kraljevska rodbina još dok je ova kraljica brala jabuke u voćnjaku Grobi hola. Vaša majka je rođena Bičam, udala se u porodicu Nevil, tako da sumnjam da postoji nešto što može da nauči o plemićkom ponašanju u Engleskoj – a svakako ne od Elizabete Vudvil“, dodaje on tiho.

„Ali, oče...“ Izabela je tako potresena da ne može da se obuzda i oćuti. „Zar ne bi trebalo da služimo kraljici ako nas je pozvala? Ili zar ne bi trebalo bar ja da odem tamo? Ana je premlada, ali zar ja ne treba da odem na dvor?“

On je gleda kao da je prezire što želi da bude u središtu zbivanja, na kraljičinom dvoru, u srcu kraljevstva, da svakog dana viđa kralja, da živi u kraljevskim palatama, prelepo obučena, na novom dvoru, uz kralja i kraljicu koji su tek došli na vlast, u odajama ispunjenim muzikom, sa zidovima ukrašenim živopisnim tapiserijama, na razigranom dvoru koji slavi svoju pobedu.

„Ana je možda premlada, ali rasuđuje bolje od tebe“, kaže on hladno. „Zar sumnjaš u moju odluku?“

Ona se nakloni i obori glavu. „Ne, gospodaru. Nikad. Naravno da ne.“

„Slobodne ste“, kaže on, kao da smo ga zamorile. Žurno izlazimo iz sobe, kao miševi koji su na malim krznenim leđima osetili mačji dah. Kad se nađemo na sigurnom, u očevoj primaćoj sobi, i kada se vrata za nama zatvore, klimnem glavom i kažem Izabeli: „Eto! Bila sam u pravu. Ne volimo kraljicu.“